

inte alltid välskrivna, och jag tror mig inte om att kunna värdera Cushings jämförelse av de alternativa förklaringsmodellerna. Han hävdar emellertid att Bohrs och Bohms teorier i alla delar förklarar kvantfenomenen lika bra.

Han understryker att en fysikalisk teori har två delar: en matematiskt formell del som ger möjlighet att beskriva och förutsäga händelser, och en del som innebär förståelsen av vad formalismen egentligen beskriver. Bohrs teori och Bohms har ekvivalent formalism, men tolkningen av vad som sker i den mycket lilla världen är radikalt annorlunda. Cushings tes är att Köpenhamns-tolkningen av kvantmekaniken, som lett till hyllmeter av kvasifilosofisk litteratur, dominerar bilden inte på grund av att den är bättre eller sannare, utan på grund av att den kom först och att den appellerade till filosofiska och kulturella grundströmmar i det tidiga nittonhundratalet.

Förståelse av fysikaliska fenomen innebär, enligt Cushing, att mot bakgrund av en applicerbar formalism kunna ge en berättelse av fenomenet. I den berättelsen är tolkningen avgörande. Vi förstår alltså fysikaliska fenomen på helt olika sätt om vi använder Bohrs tolkning eller Bohms – trots att teorierna formellt sett beskriver fenomenen likartat.

Omvälvningstid

Kanske befinner vi oss just nu i en omvälvningstid inom fysiken, liknande konflikten mellan Ptolemaios system med jorden i centrum och Kopernikus heliocentriska system, men denna gång framför allt avseende om vår värld är fundamentalt deterministisk eller inte.

Bägge böckerna ger alltså stimulerande inblickar i hur vetenskapliga teorier uppkommer och förkastas och hur vi människor bestämmer oss för att tro på vissa teorier och inte på andra. För dem som är intresserade av västerlandets kanske främsta kulturskapelse, vetenskapen, och hur den präglas av och präglar människors sociala liv är de mycket intressant läsning. •

Adressera korrespondens om nya böcker och recensioner till:

Bokredaktionen, Läkartidningen, Box 5603, 114 86 Stockholm.

Psykoterapi med flyktingar som överlevt tortyr

Peter Elsass. *Torturoverleveren. Psykoterapi af den traumatiserede flygtning*. 201 sidor. Oslo: Gyldendal, 1995. Pris saknas. ISBN 87-00-22658-0.

Recensent: Hans Peter Søndergaard, psykiater, Centrum för tortyrskadade, Karolinska sjukhuset, Stockholm.

Under de senaste 10–15 åren har medvetenheten ökat om att många av våra flyktinggrupper omfattar individer som har extrema trauman i bagaget, trauman som i allra största grad inverkar på deras förutsättningar att smälta in i vårt samhälle.

Så länge man såg på immigranter som enbart arbetskraftsinvandring, försvann denna aspekt i den tystnadens konspiration som fanns mellan den drabbade, behandlare och samhället i stort. Kanske försvann den också därför att det nya landet under andra socioekonomiska villkor hade en läkande effekt på överleveren.

Kunskapsbaserna som behövs för att på ett adekvat sätt bemöta flyktingar är transkulturell psykiatri, migrationsmedicin och kunskaperna om extrem traumatisering, som har fått en formell plats från och med 80-talet när PTSD inlemmades i diagnossystemet DSM.

Historiskt har man emeller-

tid varit mest benägen att tolka psykopatologi som uttryck för kultur, migration, och i mindre omfattning varit medveten om extrem traumatiserings betydelse för psykopatologi hos invandrare.

Under början på 90-talet har två stora standardverk publicerats på detta område, nämligen Basoglus »Torture and its sequelae» och Raphaels och Wilsons »International handbook of traumatic stress syndromes». De sammanfattar kunskapsläget och de diskussioner som förs på området och kan betraktas som milstolpar i utvecklingen. Båda har glädjande nog skandinaviska bidrag av stort intresse.

Aven på våra egna språkområden ökar publiceringstakten och avsätter dels sekundärlitteratur, dels originalarbeten. Mycket arbete utförs i Skandinavien med flyktinggrupper.

Annorlunda kultur

Peter Elsass, professor i hälso-psykologi vid Århus universitet, har nu publicerat en bok som sammanfattar nästan tio års erfarenhet av handledning och psykoterapi med flyktingar som har överlevt tortyr. Den består av en teoridel, som redovisar grunderna för psykoterapeutisk behandling av överlevande, en diskussion huruvida det finns ett specifikt tortyrssyndrom och grunderna för transkulturell psykiatri.

Det som betonas mest är hur en annorlunda kultur kan leda till andra begrepp om heder, skam och skuld; att PTSD inte kan tillämpas inom andra kulturella ramar (vilket förefaller rasistiskt; kan det verkligen vara så stora skillnader på kroppskemin?), och att terapeuterna reagerar på patienterna. Den narrativa aspekten framhävs, och det finns en utförlig diskussion av denna aspekt i relation till läkande faktorer.

Det finns intressanta avsnitt i boken, och det lyfter från och med sidan 115, då Elsass omtalar tre kulturkänsliga behandlingsmetoder: psykoedukation, vittnesbörddmetoden, och terapeutiskt arbete med sagor. I en efterskrift kommer äntligen patienten till tals med fina vinjetter.

I en uppföljande studie visas att tortyröverlevande har en annorlunda kvalitativ struktur på sina utsagor i en semiotisk

kartläggning vid jämförelse med ångestpatienter.

Tänkvärda markeringar

Peter Elsass gör vissa tänkvärda markeringar som jag vill citera i min egen översättning:

»Den överlevande från tortyr kan uppleva att det mer eller mindre uttalade kravet om att genomleva traumaberättelsen och dess lidanden, liknar den situation där han av bödeln tvingades undergå den värsta förnedring och destruktion. I vidare bemärkelse kan den institution som behandlar tortyröverlevare komma att upprepa samma mekanismer för förtryck, om man inte inför sig själv klargör sin uppbyggnad och bakgrund, till exempel genom handledning» (sidan 32).

»Detta återspeglas i terapierna som ett kompulsivt upprepande och fasthållande av samma destruktiva och aggressiva relationer till terapeuten som i bödel/offer-relationen. »Etableringen av »basic trust» är därför något mycket centralt i psykoterapi med tortyröverlevande och ger sig till exempel uttryck i att många överlevande från tortyr betraktar institutionen och ramarna för terapin med ett stort krav om säkerhet och trygghet» (sidan 56).

»Behandlingsarbetet – sker i faser. Herman beskriver dem som 1. etablering av säkerhet, 2. erinran och sorg, 3. rekonstruktion. Hon hänvisar till att man i den framgångsrika behandlingen ser skiftningar från att först arbeta med den överlevandes upplevelse av oförutsägbar fara till pålitlig trygghet, sedan från dissociativa traumasymtom till erkända minnesrester, och slutligen från stigmatiserad isolation till återvunna sociala relationer» (sidan 85).

Lättläst introduktion

Utgångspunkten för denna recension är bokens titel. En psykoterapeut som inte har tidigare erfarenhet av denna patientgrupp får inte förmedla en upplevelse av autenticitet när det gäller så viktiga frågor som motöverföring och dissociation, för att inte nämna hur det känns att sitta med patienten. I det avseendet är den litet doftlös, i kontrast till exempelvis några skandinaviska bidrag i ovan nämnda standardverk. Men som en gedigen och lättläst introduktion till viktiga teoretiska aspekter på psykoterapi i ett transkulturellt perspektiv kan boken rekommenderas. •